

ДОКТРИНА "ПОЧАТКОВА ШКОЛА В ХХІ СТОЛІТТІ" У ФРАНЦІЇ

На перетині століть усі країни світу, зокрема й Європи, намагаються зусиллями організаторів і виконавців освіти досягнути майбутніх уявлень про школу та її учнів, враховуючи досягнення попередніх етапів розвитку освітніх закладів та освітніх технологій. Не винятком у цьому плані є і Франція. Її освітньо-виховні досягнення відомі як у світі, так і в Україні.

Актуальність статті полягає в тому, що у вчителів і науковців нашої країни неабияке зацікавлення викликає доктрина Міністерства Національної освіти, Пошуку і Технології Франції "Початкова школа у ХХІ столітті". Основні положення доктрини викладені в доповіді Міністра Клода Алегра в січні 1999 р.

У вступній частині доповіді Міністр відзначив досягнення початкової школи і її вчителів у розвитку Франції за минуле століття. "Вони викували нашу демократію, вони передали наступним поколінням неперехідні духовні цінності Республіки. Школа була й залишається фундаментом культурного розвитку країни. Виховані нею артисти мають завдячувати високим якостям нашої **материнської і початкової школи**, які роблять їх відомими в усьому світі". [5, с.186]

Міністр стурбований тим, що перехід до ХХІ ст. характеризується значними соціальними мутаціями. Це зобов'язує всіх працівників освіти бути уважними до майбутнього дітей, насамперед тих, які можуть залишитися на узбіччі поступу цивілізації і культури, не опанувавши програми обов'язкової школи. Тому важливо спільними зусиллями побудувати початкову школу ХХІ ст. на засадах людяності й добротворення, використовуючи всі джерела знань і новітніх технологій зі щедрістю і відкритістю гуманістичних духовних якостей усіх учасників освітнього і виховного процесів.

На початку ХХІ ст., коли всесвітня глобалізація набуває зримих окреслень, а нові комунікації і нові технології ставлять нелегкі проблеми у сприйманні фундаментальних знань, Школа і Республіка повинні повернутися обличчям до

нових планетарних викликів. Це слід робити, адаптуючись, розвиваючись, реформуючись, водночас дотримуючись принципів власних ідей, власних цілей, не ігноруючи наші фундаментальні принципи. Необхідно протиставити стійким соціальним несправедливостям ідеал рівності шансів, об'єктивність шкільної успішності для всіх. Актуальною залишається ідея світськості і громадянськості навчання. Насичена з раннього віку інформацією, образами і суперечностями сучасного світу, своїми амбітними бажаннями і різними спокусами, дитина XXI ст. потребує солідного орієнтиру в особі вчителя з фундаментальними знаннями, який допоможе зорієнтуватися у життєвих труднощах, допоможе сприймати навколишній світ і світ у цілому, а також навчатиме незалежності, свободи, соціалізації, відповідальності. Ця доктрина має стати орієнтиром для майбутнього розвитку початкової школи. Вона структурується навколо трьох основних положень:

- колективно розробити нові прогресивні програми для нового часу, концентруючи увагу на розвиткові вмінь говорити, читати, писати, рахувати; чітко визначитися зі змістом освіти й основоположними педагогічними орієнтирами;
- визначитися з ритмом шкільного часу, адаптованого до ритму дитячого життя. Організація шкільного дня має враховувати нові соціальні умови і сприяти вияву справжньої рівності шансів;
- заново осмислити "професію викладача школи", який має більшу автономію в педагогічному пошукові, активно взаємодіє в роботі з іншими викладачами, упродовж життя збагачує власний педагогічний досвід. [1, с.75]

Ця доктрина відображає основне. Вона також визначає спосіб її негайної дії в сьогоденні, тобто визначає методи, що сприяють необхідним змінам. Доктрина містить у собі великі перспективи програмних дій, пошуки й роздуми щодо функціонування початкової школи і ґрунтується на різнобічному досвіді освіти Франції та інших Європейських країн протягом багатьох років.

Програми початкової школи мають бути більш пізнавальними, гнучкими, ніж програми подальшої освіти. Не слід оминати досягнення кінця минулого століття, коли шкільне навчання було обов'язковим до 16 років, коли знання, одержані в початковій школі, доповнюватимуться знаннями в коледжі. Ми не можемо сьогодні складати програми початкової школи у відриві від програм коледжу. Програми спираються на обговорення в школах і розвиваються, зберігаючи такі принципи:

- 1) підготовка національних кадрів гарантується національним оцінюванням;
- 2) забезпечується автономія вчителів з адаптуванням до різних прошарків населення і дотриманням правил служб та інституцій освіти. [1, с.104]

У масштабах департаментів щорічно організовуватимуться педагогічні колоквіуми, на яких учителі початкових класів демонструватимуть та обговорюватимуть педагогічні здобутки. Періодично (кожні чотири роки) організовуватиметься національний колоквіум з питань початкової школи, де основними питаннями обговорення стануть педагогічні експерименти, спостереження, модернізація шкільних програм, досягнення педагогічних практик. Важливо до цих питань підійти без догматизму, не поспіхом, але розв'язати їх остаточно.

Важливо програмувати конфігурацію шкільного дня з урахуванням різних можливостей оснащення кожної школи, з урахуванням життєвих ритмів дітей, керуючись положеннями статуту національної школи. Ця конфігурація утворюватиметься:

- викладачами, які, крім викладання, відповідають за координацію всіх інших видів діяльності у шкільний час;
- помічниками-вихователями та іншими спеціалістами, що приходять ззовні для здійснення артистичної, культурної, спортивної освіти і які мають у майбутньому інтегруватися в освітньо-виховну команду. [2, с.75]

Співпраця між учителями і помічниками-вихователями має реалізуватися з дотриманням принципу незалежності. *Помічники-вихователі не мають права здійснювати функцію вчителя, навіть за його відсутності.* Починаючи з моменту

започаткування в школі виховної діяльності, помічники-вихователі можуть брати в ній участь. Їхня присутність дає змогу віднаходити нові способи співпраці з учителями, урізноманітнюючи й активізуючи їх.

Вихователі працюють у школі не лише в період між вранішньою активністю і після обіду. Вони мають бути присутні в класі не менше половини вранішнього часу, щоб допомагати вчителю, спостерігати за роботою учнів, їхньою поведінкою; активність учнів у післяобідній період має перебувати у полі зору вчителя, під його особистим контролем. *Учителі або проводять заняття, або ці заняття ними контролюються.* [2, с.80]

Учителі повинні регулярно радитися з вихователями та іншими фахівцями, що приходять до школи ззовні, для того, щоб ті могли виявляти певні індивідуальні здібності й особливості характеру, поведінки, соціальних умов життя учнів. Учителів інформують про позашкільне життя і зацікавлення учнів, і це уможливорює активізацію їхньої діяльності та їхніх індивідуальних здібностей на уроках.

У шкільному часі має бути передбачена участь батьків. Передусім, вони регулярно інформуються через посередників і протягом усього навчального року консультуються вчителями і вихователями щодо всього, що стосується організації шкільного часу, особливо навчального. Батьки залучаються до проведення шкільного часу з їхніми дітьми; вони мають бути детально поінформованими про всі аспекти шкільного життя їхніх дітей. Цей великий експеримент започатковує нові ритми життя для всіх шкіл.

Назріла необхідність започаткувати важливий експеримент із ритмів праці і життя учнів від початку навчання в школі і до закінчення контрольованого навчання (навіть якщо воно не є складовою частиною традиційного шкільного часу). Експеримент має здійснити своєрідне тестування численних варіантів, що в єдності визначають потреби дітей та їх розвиток і задоволення, а також вирішити чималу кількість соціальних запитів, про які йшлося. Для прикладу долучаємо перелік зразків, що є експериментальною конфігурацією шкільного робочого дня. Ці зразки детально й унікально розроблені волонтерами (ентузіастами) для того,

щоб продемонструвати слово, мову. Духовність, мислення в цьому проєкті важливіші, ніж буква, письмо. Цей експеримент, вочевидь, несе в собі умови й орієнтації, що існували до 1998 р. [3, с. 62]

Увесь світ дійшов згоди, що сьогодні вчителям потрібно працювати в команді (термін 1989 р., уточнений з часом і конкретизований радою вчителів), включаючи позаштатних дорослих, а також в особливих умовах, щоб поліпшити якість життєвих ритмів дитини в школі. Окрім помічників-вихователів, у команду включаються фахівці культури, мистецтв і спорту, які винагороджуються за рахунок міст чи асоціацій, що мають відповідні кошти і на матеріальній базі яких цей експеримент міг би бути ефективним і конструктивним.

Викладачі шкіл, як і вчителі, і надалі у своїй діяльності виконуватимуть полівалентні функції. Вони продовжуватимуть отримувати глибоку професійну освіту, відповідно опановуватимуть методи *педагогічної майстерності*, щоб досягти поставленої мети в першій частині – умінні. Але їм необхідно також *опанувати різні мистецтва, зокрема спів, танок, живопис, методика фізичного і спортивного виховання, живі мови, найновітніші технології*, щоб бути творчими, неповторними, авторитетними, з найвитонченішими розумовими, естетичними і практичними можливостями, з уміннями працювати в команді викладачів школи, помічників-вихователів, а також спеціалістів (акторів театрів, художників, режисерів, архітекторів та ін.), які приходять до школи ззовні. [6, с.101]

Нова організація робочого дня дасть змогу кожному викладачеві ще наполегливіше вдосконалювати свої індивідуальні здібності, ще глибше пізнати власний духовний світ і духовний світ учнів, щоб відчувати піднесеність від професійної діяльності. Послугуючись полівалентністю, викладачі зумовлять нове життя школи в інтересах учнів і в інтересах розвитку своїх педагогічних здібностей.

Робота в команді, де, з одного боку, працюватимуть викладачі-професіонали, а з іншого – дорослі люди, які прийшли волонтерами до школи ззовні, набуде зовсім інших, нових, змістовно і практично досконалих, ще не знаних вимірів. Після культурної еволюції, яка сталася після рішення Ліонеля Жоспена запросити

в штат викладачів загальноосвітньої школи викладачів - ліценціатів (з першим науковим ступенем), подібне відбуватиметься в освітній системі початкової школи.

Викладач у ній залишається для учнів класу дорослим носієм інформації. *Але тепер він не єдиний дорослий, який контактує з учнями. Віднині з дітьми в класі працюють інші дорослі, а роль викладача набуває подвійності: він забезпечує навчальний процес і бере участь в координації роботи команди.* Поява нової початкової школи – першої суспільної служби держави узаконює переоцінку цінностей і нові функції навчання в школах. [3, с. 63]

Сигелен Руаяль – заступник Міністра Національної освіти, Пошуку і Технологій, відповідальна за шкільне навчання.

Згідно із завданнями й основними цілями доктрини педагогічна організація і педагогічна готовність шкіл, які зобов'язуються реалізувати в життя її основні положення, мають одночасно враховувати потреби учнів і суспільства, а також відповідати принципам поваги до службовців освітньої галузі. Пріоритетами в цьому мають стати фундаментальні знання і компетентність, громадянськість і розвиток особистості. Відповідність потребам учнів означає:

- урахування їхніх індивідуальних відмінностей;
- надання допомоги при перших виявах труднощів;
- адаптування шкільного часу до життєвих ритмів учнів з урахуванням їхньої флуктуації (коливань) упродовж дня.

У межах завдань Школи Республіки це уможливить рівність в освіті і рівність в успіхові.

Відповідність потребам часу означає:

- справдження нових соціальних сподівань, серцевиною яких є політичні ставки на упорядкування шкільних ритмів;
- збільшення активної діяльності учнів прилученням до культурних, мистецьких, спортивних надбань, які прийдуть на допомогу шкільному навчанню, доповнять і збагатять його;

- наповнення позашкільного часу дітей можливостями духовного розвитку, зменшення тиску соціальних нерівностей, допомогою в обов'язковому навчанні. [4, с.6]

Відповідальність за учня цілком покладається на школу, у якій учень перебуватиме цілий день, у якій навчання поєднається з культурою, мистецтвом, спортом за участю вчителя і під його керівництвом.

Модифікація організації шкільного часу невіддільна від найраціональнішого використання робочого часу вчителя та найпродуктивнішого результату його праці:

- передбачається створення педагогічної команди, у якій, поряд із учителем, працюватимуть помічник-вихователь і запрошені працівники мистецтва і спорту;
- колективна праця команди включатиме в себе службові обміни, співпрацю з учителями, яких можна замінити (зокрема тих, хто викладатиме мови, або запрошених працівників ззовні), інтеграцію помічників-вихователів школи тощо;
- праця команди ґрунтуватиметься на свободі вибору педагогічних технологій, на найновітнішому забезпеченні шкільним оснащенням і комп'ютерною технікою, на індивідуальній роботі з кожним учнем, на колективній думці команди;
- навчання учнів поєднуюватиметься з їхнім особистим життям, особистісними інтересами без жодних обмежень, з урахуванням творчих і мовленнєвих здібностей кожного учня;
- викладання наук і опанування цим експериментом можна озаглавити “рука в тісті”, що означає безпосередню особисту участь у справі;
- впроваджуватиметься методика різноманітних форм перегрупування учнів згідно з їхніми особистими зацікавленнями (викладання в класах змінюватиметься викладанням у групах за інтересами й потребами учнів),

можливі різновікові групи учнів з різних класів за природними схильностями тощо. [6, с.105]

Доктрина передбачає гнучкий шкільний розклад у різні пори року для вивільнення часу викладачів (для самоосвіти, для координації спільної роботи команди, для індивідуальної роботи з учнями та ін.).

Чітко визначеними в експерименті є дві умови: *добровільність шкіл і бажання вчителів та членів їхньої команди до співпраці.*

Крістофер Шантені – директор Національного Інституту Педагогічного пошуку (INRP). Доктрина про будівництво школи XXI ст. визначає головні напрямки розвитку початкової школи і ґрунтується на принципах різноманітності місцезнаходження й оточення шкіл та різноманітності способів організації праці учнів, педагогічних і виховних команд шкіл.

Основні ідеї доктрини базуються на матеріалах наукової програми Інституту – *“Результативність впливу моделей педагогічної організації і виховного партнерства на можливості навчання й розвитку дітей”*. [5, с. 223]

В умовах експерименту науковці Інституту спостерігатимуть і вивчатимуть манери використання, організації і запровадження в практику людських ресурсів, документальних і технологічних розробок, запропонованих наукою, школою і соціальним оточенням. Не йдеться про ідентифікацію сучасних шкільних практик чи запровадження в експериментальних школах різноманітних не перевірених практикою інновацій. *Головне – зорієнтувати педагогічні команди на розуміння нових педагогічних можливостей і пропозицій щодо впровадження в шкільний процес нових, оригінальних форм роботи.*

Інститут вивчатиме співвідношення між двома видами змінних:

- різними видами педагогічної діяльності (склад педагогічних команд, технічні можливості оснащення навчального процесу, співвідношення між безпосередньою шкільною діяльністю і запропонованими видами діяльності вихователів і фахівців ззовні, управління шкільним часом протягом дня, тижня, року);

- еволюційним розвитком учнів у царині їхнього загального фізичного і психологічного станів, поведінки, манер самоствердження (утомлюваності, набуття навичок незалежності і свободи власної дії, упровадження мобілізаційних ресурсів на здобуття шкільних знань, дій поза навчальним часом, соціалізації), так і їхніми винятково шкільними надбаннями з урахуванням об'єктивної специфіки початкової школи.[5, с.226]

Для здійснення наукового пошуку в експерименті необхідна типологія досліджуваних педагогічних проблем на рівні макроскопічному (ідентифікація загальних моделей дослідження) і мікроскопічному (відмінності в об'єктах дослідження). Щодо змінних в еволюції учнів, науковий пошук ґрунтуватиметься на даних спостережень і оцінок їхніх знань і досвіду, культури поведінки й артистизму. усі дані будуть опрацьовані й узагальнені в такий спосіб, щоб використовувалися дослідниками у тісній співпраці з учителями, задіяними в експерименті, а також адміністрацією, педагогічними командами, батьками. *Основне завдання науковців – не ставитися зверхньо до учасників експерименту, усіляко їх підтримувати для налагодження взаємодії між науковим педагогічним пошуком і педагогічною інновацією.*

Катрін Тротман — Міністр Культури і Комунікацій.

Доктрина “Початкова школа у XXI столітті” – це єдність спільної з Міністерством Національної освіти, Пошуку і Технологій політики в мистецтві та культурі. З колегою Сиголен Руаяль вже підписано два важливі документи, якими передбачено основні напрямки співпраці в залученні пластичних мистецтв і театрального мистецтва до артистичного виховання в школі як пріоритетної акції для інституцій культури. Естетичне виховання школярів усіх нас має об'єднати, бо сформований ним артистизм у початковій школі дасть змогу дитині краще мислити, пристосовувати свою особистість до життя і постійно її удосконалювати. І в цьому плані основоположну роль відіграє мистецтво. Артист насправді починається з терпеливого та пристрасного вивчення навичок ремесла, технік його використання та знань, як це робити. Це вивчення не лише з метою їх відтворення, але більше з метою їх створення.[3, с. 67]

Завдання: відповіді на сподівання молоді, виявлені в ході національних консультацій у групах юних аматорів, які вписалися в класичне артистичне поле діяльності, а також і з тими, хто обрав нові сучасні актуальні форми вияву почуттів, з якими ми зобов'язані рахуватися. *Наша роль полягає в тому, щоб дати молоді те, що вона потребує – освіту, матеріальну базу освіти, викладачів, середовище.* Для досягнення цієї мети пріоритетною дією сьогодні стає початкова освіта і неперервна освіта викладачів і запрошених ззовні фахівців. Ці рівні освіти мають два орієнтири – *виховання культурне і вихованні артистичне.*

Навчання будь-якої дисципліни в школі, безсумнівно, включає поряд з інформаційним змістом певний рівень культури. Відомий австрійський фізик Ервін Шройдінгер (1887—1961) з цього приводу зауважував: "Усі відкриття, навіть найбільш езотеричні й авангардні, втрачають смисл поза їх культурним контекстом". [2, с. 89]

Основне, чого сьогодні домоглися: культурні інституції надають особливої вартості культурному й артистичному чинникам в освіті. У цьому полягає політика. Підписано документ про регіональні напрямки культурної діяльності, якими передбачені колективні договори партнерства з університетськими інститутами підготовки вчителів з метою здійснення основних акцій реалізації доктрини. Очікуємо участі в цьому процесі теперішніх студентів мистецьких вузів. Спеціальні модулі підготують їх до включення у шкільне середовище, а також визначать для них методи й типи партнерства та інтеграції в команді вчителів.

У фонд підтримки заходів щодо здійснення ідей доктрини Міністерство виділяє 4 млрд. франків, що дасть змогу територіальним спільнотам побудувати спеціальні приміщення та обладнати в них, відповідно до програм, місця для проведення культурної й артистичної практик учнів.

Сьогодні слід розв'язувати складніші й відповідальніші завдання. Зокрема опанування образів "малого" і "великого" екранів ми розпочинаємо з материнської школи і розвиватимемо його в трьох напрямках:

- критичне виховання засобами читання, яке ще можна назвати "аудіовізуальною граматиною";
- естетичне і культурне виховання засобами закриття творів історичної (батьківської) спадщини в кінематографі, телебаченні й відео;
- практичне виховання, яке ґрунтується на образах (картинках) і звуках.[4, с.8]

Литература

1. Husti A. La dynamique du temps scolaire.// Hachette, 1999. – 155 p.
2. Hébuterne-Poinssac B.// L'image éducatrice. – PUF, 2000. – 118 p.
3. Nérin J.Y. Les instructions officielles et l'EPS au XX-e siècle.//Paris : Revue EPS, 1999. – 192 p.
4. Consultation nationale : projet de documents d'application des programmes de l'école élémentaire.//Bulletin officiel spécial № 7 du 26.8.99. – 10 pages.
5. IGEN. Rapport de l'inspection générale de l'Education nationale 1999.// Paris : La documentation française, 1999. – 494 p.
6. Derouet J.-L. L'école dans plusieurs mondes.// De Boeck, INRP, 1999. – 299 p.